

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ АФІШ ДО ВИСТАВИ ЗА ДРАМОЮ ГЕНРІКА ІБСЕНА «ДИКА КАЧКА»

*Литвиненко В. С.
Хмельницький національний університет
E-mail: lytvynenkovs@khmnu.edu.ua*

***Анотація.** У статті стисло розглянуто еволюцію театральних афіш, як виду театральньо-сценічного мистецтва (сценографії) у країнах Європи та в Україні. На прикладі академічного стилю традиційними матеріалами (у техніці акварелі) розглянуто принципи композиційної побудови, лінійно-конструктивного рисунка і кольорового рішення у виконанні театральної афіші до вистави за драмою Генріка Ібсена «Дика качка». Надано основні рекомендації для створення театральних афіш академічного характеру.*

***Ключові слова:** театральньо-сценічне мистецтво, сценографія, театральна афіша, вистава, ескіз до афіші, Генрік Ібсен.*

Метою цієї публікації є стислий розгляд історії сценографії зокрема, еволюції розвитку театральної афіші, як підвиду мистецтва оформлення вистав. На основі вивченого досвіду запропоновано виконання етапів власної афіші до вистави за обраним твором (драмою).

Театральньо-декораційне мистецтво або сценографія – галузь образотворчого мистецтва, що її завданням є оформлення простору сцени і надання візуальної оправи театральній виставі за допомогою пластично-малярських засобів та світлових ефектів. До сценографії належить також афіша до вистави, компонування сценічних реквізитів і костюмів, створення декорацій та грим.

Мистецтво сценографії починає розвиватися ще із доби «ренесансу», коли у XV – початку XVI ст. в Італії, до театрального мистецтва зверталися такі відомі митці та архітектори як Брунеллескі, Мантенья, Леонардо да Вінчі, Рафаель й ін.

В Україні театральньо-декораційне мистецтво зародилося у вертепному і шкільному театрі (симультанна сцена і сцена-естрада, лаштунки, костюми та реквізити), розвинулося у придворному і домашньому театрі кінця XVIII – початку XIX ст. і перейшло до аматорських і професійних пересувних театрів, що послуговувалися однаковими декораціями для різних п'єс.

Театральна афіша, як вид сценографії або як вид сценічної реклами, тобто як приклад реклами до будь-якого виду дійства) виявила себе приблизно с середини XIX ст. у Франції із розвитком кабаре як жанру вистави, коли в мистецтві панував стиль «модерн» (з такими яскравими представниками як Обрі Бердслей, Теофіль Стейнлен, Анрі

де Тулуз-Лотрек (рис. 1). Як правило, ці афіши (театральні плакати) виконувалися вручну з використанням авторських «кліше» і відносилося до друкованої авторської графіки.

Рис. 1. Теофіль Стейнлен. Афіша кабаре Chat Noir, 1928

Подібні тенденції можна прослідкувати і в українській сценографії на прикладі робіт Володимира Геращенка, який протягом 1960–1980-х років працював у Полтаві (рис. 2, а – б).

а

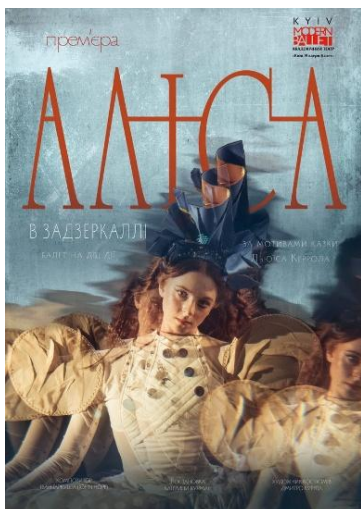

б

Рис. 2. Приклади театральних афіш до вистав Володимира Геращенка

У ХХ ст. разом зі збереженням традиційних технік виконання афіш вручну використовується і фотодрук та поєднання мальованої та фототехнік в колажі, а у ХХІ ст. ще і – комп’ютерна графіка.

Приклади виконання афіш до вистав у сучасних техніках та, відповідно, у цифровому друці наведено в рис. 3, а–б.

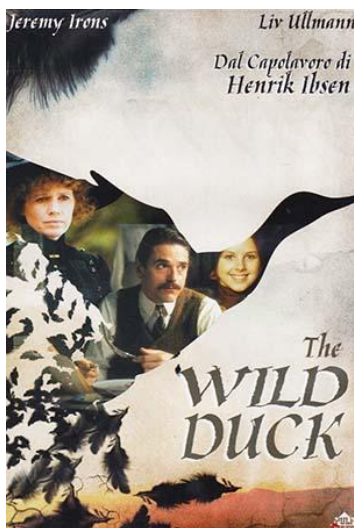
а

б

Рис. 3. Приклади сучасних афіш полтавського театру імені Миколи Гоголя

Використовуючи світовий та вітчизняний досвід та виявляючи цікавість до сценографії та, зокрема, до створення театральних афіш, у техніці «вручну», автор даної статті звернувся до драми в п'яти діях видатного норвезького драматурга, засновника напрямку «нової драми», театральний реформатора, поета і публіциста Генріка Ібсена (1828–1906) «Дика качка» (1884 р.). Слід зазначити, що, незважаючи на наявність вистави за зазначеним літературним драматичним твором у репертуарі багатьох театрів Європи та США, починаючи з прем'єри 9 січня 1885 р. у норвезькому Бергенському театрі (реж. Гуннар Хейберг) і закінчуючи сьогоднішнім, афіш-аналогів до неї автором не було знайдено. Проте було знайдено афіші до кінострічок за даним твору Г. Ібсена (твір неодноразово екранізували у 1963, 1970, 1984, 1989 рр. у Норвегії, Австралії та Німеччині), в яких відображено і головних героїв твору, і силует дикої качки (рис. 4, а–б).

a

б

**Рис. 4. Приклади афіш екранізацій драми Г. Ібсена «Дика качка»
а) 1983 р. (Австралія); б) 1976 р. (Німеччина, ФРН)**

Автор цієї статті під час створенні афіші у класичній зображальній академічній традиції (у техніці акварелі) намагався передати головний наратив драми. В ньому звичайна дика качка, яку підстрілили на полюванні та принесли до будинку, раптом стає символом загального нещастя в одній родині. Вона об'єднала не лише членів сім'ї Екдал, а й тих, хто входив до їхнього дому. Донька Ялмара Екдала (фотографа) і його дружини Гіни, Хедвіг, чотирнадцяти років, стає головною героїнею, чие життя, нажаль, закінчується трагічно.

При задумці композиції афіші автор спирався на відображення відгородженої частини горища родового маєтку з характерним нахиленим дахом, в якому мешкали члени родини Екдалів. Частину горища було перетворено у фотоательє. Ознакою демонстрації фотоательє є зображення зліва фотоапарату на тринозі, характерної моделі подібного обладнання того часу. В іншій частині горища тримали кроликів, на яких періодично полював старий Екдал, та принесену поранену дикую качку. Оскільки донька Ялмара та Діни Хедвіг мала поганий зір, у композицію афіші також ввійшло зображення її окулярів, які вона носила, коли допомагала батькові ретушувати фотографії. Натяг на трагічну розв'язку драми показаний автором через образ-силует Хедвіг при ве-

чірньому світлі, в холодному колориті, з револьвером в правій руці і патронажем у лівій (дівчина знала, де зберігалася зброя).

Цікаво, що в чорно-білому ескізі до афіші (першій версії задуму твору) автор зобразив дівчину не зі зброєю, а з підсвічником, оскільки на горищі завжди панує сутінкове приглушене освітлення, але револьвер зображено в правому нижньому куті (рис. 5).

Рис. 5. «Ескіз афіші до вистави за драмою Г. Ібсена «Дика качка»
(графітовий олівець, Владислав Литвиненко)

Також треба відмітити, що в побудові композиції афіші, відображення архітектури горища передано через дерев'яну підлогу, опорні балки, які підтримують дах. Також характер узагальненої трикутної форми даху підкреслено каскадним розташуванням літер надпису автора драматичного твору (Генрік Ібсен), а ознака часу – підбором стилю шрифту того часу.

Безумовно, центром композиції афіші є корзинка з дикою качкою, застелена соломкою (рис. 6–8).

В колориті домінують теплі кольори: коричнюваті, жовто-гарячі, золотисті із поєднанням холодних червоних (малинових), синьо-фіолетових та синьо-зелених (рис. 7–8).

Кольорове рішення виконувалося у два основних етапи:

1) підкладку, тобто розкриття «великих» кольорових відносин, де колір набиралася поступово, починаючи із дальнього плану;

2) опрацювання форми та деталей, де колір набув більш насичених відтінків (рис. 7–8).

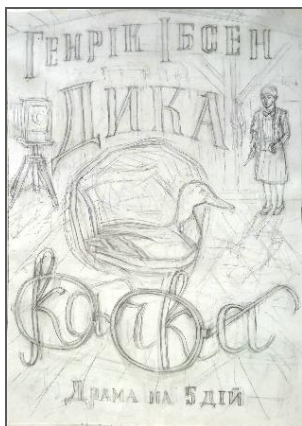

Рис. 6. Лінійно-конструктивний рисунок афіші до вистави за драмою Г. Ібсена «Дика качка» (графітовий олівець Владислав Литвиненко)

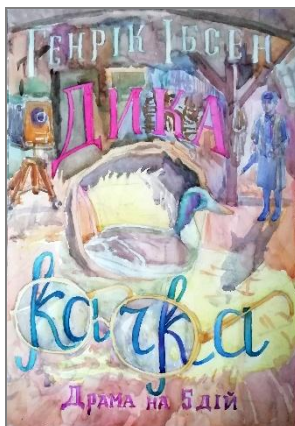

Рис. 7. Перший етап кольорового рішення афіші до вистави за драмою Г. Ібсена «Дика качка» (акварель, Владислав Литвиненко)

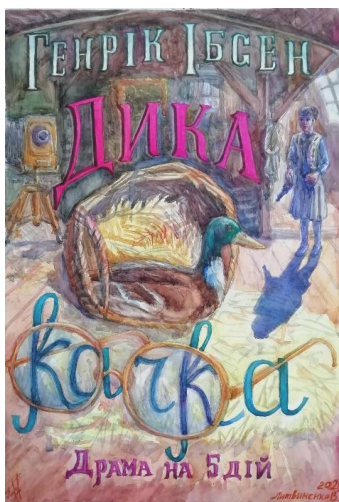

Рис. 8. Завершена афіша до вистави за драмою Г. Ібсена «Дика качка» (2025 р., папір, акварель; 60 × 42 см, Владислав Литвиненко)

Таким чином, розглядаючи театральні афіші, можна зазначити, що вони є невід'ємною складовою оформлення вистави (мистецтва сценографії) за драматургічними, літературними творами та до кінострічок. Незважаючи на різноманітні матеріали та техніки їх виконання, вони відображають загальний характер вистави і повинні занурити глядача в її атмосферу. Під час створення театральної афіші академічного характеру рекомендовано звертати увагу і на місце (узагальнене середовище), де відбуваються події, і на образи дійових осіб. Для виконання надписів із зазначенням автора і назви вистави, важливим є підбір шрифту відповідного стилю того часу.

Список використаних джерел

1. Основи сценографії. Ч. I. Театральний простір : посібник / Н. Руденко-Краєвська. – Львів : ЛНАМ, 2020.
2. Основи сценографії. Ч. II. Функції сценографії : посібник / Н. Руденко-Краєвська. – Львів : ЛНАМ, 2022.
3. Шпак В. О. Основи живопису. Акварель : навч. посіб. Київ, 2017. 256 с.: іл.